

Mn. Albert Palacín, entre el verb i la cultura catalana

Jaume Ferrer Puig

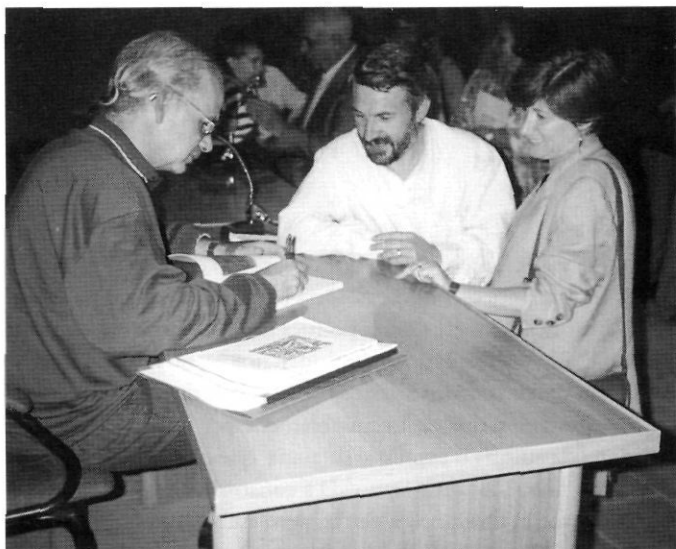
La trajectòria o, millor dit, l'aportació de mossèn Albert Palacín al món de les lletres catalanes és àmplia, notòria i necessària, en un país com el nostre, massa avesat històricament als sotracs polítics i, en conseqüència, culturals i lingüístics, o a les polèmiques estèrils que qüestionen una realitat del tot objectivable que alguns abrandats signants de manifestos babèlics voldrien que tingués una altra naturalesa. Mentrestant treballen incansablement per la devaluació de tot allò que té a veure amb la cultura d'expressió catalana, que consideren de segona divisió. Palacín ha dedicat bona part de la seva vida a construir la realitat de l'ideal, a bastir, amb el seu gra de sorra, una cultura petita, però amb ganes de projectar-se al món, des de l'erudició històrica i literària. Aquesta aportació ha esdevingut un complement a la pròpia tasca religiosa i pedagògica, totes amb un denominador comú: treballar pel país i la seva gent. Però la seva contribució no es limita únicament al foment de la llengua catalana, des del temps de les prohibicions durant el franquisme i fins als nostres dies, i a la investigació literària de contingut religiós, com ha estat la recuperació dels balls parlats a les nostres contrades. Palacín ha estat un dels activistes culturals més reeixits de la segona meitat del segle xx i principis del XXI a les comarques tarragonines, un home compromès amb la fe catòlica i la cultura catalana; un compromís que ha fet sorgir també l'esperit de l'escoltisme en diverses generacions de joves montblanquins i de la Conca de Barberà. Paral·lelament, mentre féu descobrir la importància dels valors de la solidaritat i el respecte per la natura, ensenyà a molts alumnes seus a manejar amb ductilitat la llengua catalana des de les aules escolars.

En els darrers anys, la seva tasca pastoral ha anat de bracet amb l'impuls de la restauració i la recuperació d'un patrimoni cultural i religiós de gran importància per als montblanquins, i de molta singularitat en el nostre àmbit cultural. Un llegat que transcendeix la fe i assoleix la mística del plaer estètic,



Tocant la flauta un dia de neu sobre el Pont Vell amb els escoltes de Montblanc (anys setanta).

Signant el llibre El ball parlat de Sant Pere Armengol en la presentació que realitzà a Montblanc el 1989.



Curset infantil de català (1975).

mentre es converteix en un revulsiu cultural, un cop se n'ha tret la pàtina del temps. Aleshores aquest llegat recobra l'estat primigeni, tan evocador i amb una capacitat de suggestió sotragadora. Per mostra només cal veure l'excel·lent resultat de la restauració del teginat medieval de l'església de Sant Miquel o el retaule gòtic de Sant Bernat i Sant Bernabé, sense obviar les intervencions exteriors a la façana, pinacles, campanar i coberta de l'església de Santa Maria la Major, més que mai una autèntica perla, des-

prés de les esmentades operacions de restauració.¹ Referents arquitectònics, aquests dos temples de la vila ducal, el primer dels quals aïçat sobre fórmules constructives

¹ Vegeu Joan Fuguet i Sans *et altri*, "El teginat de l'església de Sant Miquel de Montblanc", *Unicum. Revista de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya* [Barcelona], núm. 1 (maig, 2002): 32-39. Vegeu també Sílvia Cano, Josep I. Clusells, Cristina

d'antiga tradició, molt emprades a Catalunya durant el segle XIII, i el segon emparentat plenament i clara amb el gòtic, ja que s'inicià a principis del segle XIV. Ambdós evoquen, inevitablement, un diàleg entre dues èpoques, en el seu cas no gaire llunyanes, o entre la religió i la societat montblanquina al llarg del temps. Tot plegat remet, com si d'una metàfora es tractés, a un dels textos més suggeridors de la literatura catalana del XIX, en concret a un dels passatges més bells de *Canigó* de Jacint Verdaguer, l'epíleg final dels dos campanars i, en conseqüència, el tòpic de *l'ubi sunt*. Perquè la restauració dels dos temples es converteix novament en una renaixença —i el substantiu no és gratuït— d'aquests, un diàleg simbòlic entre el passat i el present, i entre l'art i el misticisme religiós d'essència montblanquina.

Mossèn Palacín, actual plebà de Montblanc, esdevé, doncs, inequívocament una síntesi de fe i cultura en benefici de la ciutadania de la capital de la Conca, i palesa que la fe i l'art no estan tan allunyats, i menys encara en la nostra tradició judeocristiana, en què la religió esquitxa qualsevol manifestació artística i cultural, ja sigui literària, pictòrica, escultòrica o musical, des dels orígens i, pràcticament, fins als nostres dies.

Si hom s'apropa més detingudament a la figura de mossèn Palacín, els motius esgrimits fins ara prenen més forma i fonament. D'entrada, cal subratllar la seva contribució a l'ensenyament de la llengua catalana en temps que la nostra llengua era proscribida, foragitada de tot àmbit públic i reclosa en l'hàbitat familiar. Això fou a partir de mitjan anys seixanta, deu anys després de la fundació del col·legi Mare de Déu de la Mercè de Montblanc, quan Palacín tenia vint-i-cinc anys. Des d'aleshores s'implicà amb total entusiasme en la línia pedagògica del centre, defensant una escola, pedagògica, catalana i cristiana, que a partir d'aquests anys s'emmirallava en la renovació pedagògica de l'escola activa, tan en voga a partir dels anys setanta. Cal dir també que ell ha esdevingut un dels ponts entre la llengua catalana i diverses generacions d'estudiants durant els anys que exercí de professor al col·legi de la Mercè i, anys més tard, a l'IES Narcís Oller de Valls. Però les seves inquietuds no s'acaben a les aules, com ja s'ha apuntat anteriorment, ja que també ha ensenyat als seus alumnes que l'estima al país no finalitza amb la llengua catalana, sinó que també es posa de manifest i arrela en la literatura catalana, especialment en els diversos estudis i la recerca entorn de la literatura popular i religiosa.

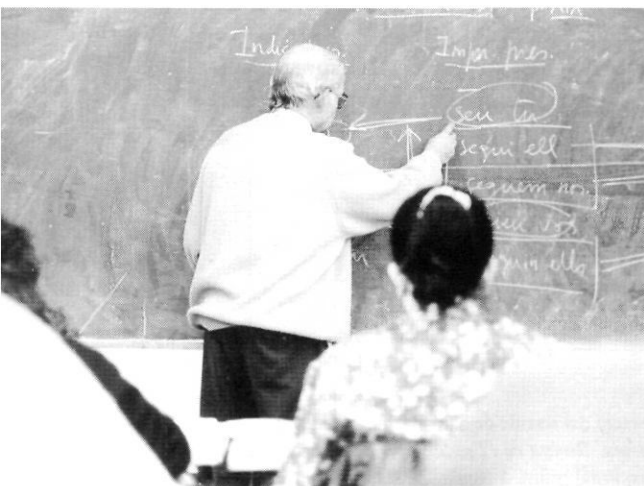
Lacabe, Yolanda Lanero i Lluís Segura, "Restauració del retaule de Sant Bernat i Sant Bernabé de l'església de Santa Maria de Montblanc", *Unicum. Revista de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya* [Barcelona], núm. 1 (maig, 2002): 20-25.

Interès per la literatura popular i religiosa dels segles XVIII i XIX

Quant a la recerca i investigació literària, Albert Palacín inicia la seva activitat, centrada en la literatura popular i religiosa, amb un estudi historicoliterari sobre el ball parlat de la vida de sant Pere Ermengol i el seu autor, Marc Fusté, Marquet de la Dona, de Valls: *El ball parlat de Sant Pere Ermengol* (1989). En aquest primer estudi dóna informació sobre les còpies conservades de l'obra i el seu origen, al mateix temps que en fa una acurada descripció de l'estructura i el contingut, així com del llenguatge emprat. Alhora repassa l'última representació a la Guàrdia dels Prats, l'any 1904, i els actors que hi intervingueren. Aquest estudi es complementa amb una sintètica anàlisi comparativa de tres balls: el ball de sant Pere Ermengol, el ball antic de la Candela i el ball de Sant Martí; i un capítol dedicat a l'autor Marc Fusté i Olivé (Valls, 1801-?). El treball adjunta un apèndix amb diversos goigs sobre el sant.

En aquesta mateixa línia investigadora, Palacín segueix fent aportacions amb l'article "Un teixidor vallenc, Marquet de la Dona, compositor popular de balls", recollit en el volum miscel·lani *El ball del Sant Crist de Salomó* (1991). Aquí dóna, al detall, dades de la biografia de Fusté i contextualitza la seva professió de teixidor en el Valls de mitjan segle XIX, mentre desgrana la seva afició a la composició de balls —se n'han conservat quatre: *El ball del Sant Crist de Salomó* (1843), *El ball antic de la Candela* (1854), *El ball de Sant Pere Ermengol* (s.d.) i *El ball de Sant Antimo* (versió del 1913)— i a la pintura de retaules i aigüeres. Aquests quatre balls són àmpliament analitzats i comentats en un altre estudi realitzat amb anterioritat, però publicat posteriorment, *Marc Fusté, Marquet de la Dona i els seus balls parlats* (1993), guardonat a les festes decennals de la Candela de Valls de l'any 1991 amb el Premi Extraordinari d'Etnografia i Antropologia. Aquest treball in-

vestiga els balls atribuïts a Marc Fusté i els classifica en tres grups: els balls retrobats, els balls desapareguts i els balls adaptats. Però la contribució de Palacín a la literatura popular dels segles XVIII i XIX i, en concret, als balls parlats, no s'atura aquí, i l'any 2001 la publicació vallenc *Quaderns de Vilaniu*, corresponent al número 39, li publicà l'article "El ball de Santa



Explicant els verbs irregulars catalans en la classe de COU C de l'Institut Narcís Oller de Valls el desembre de 1990.

*Lliurament dels Premis d'Actuació
Cívica de la Fundació Lluís Curulla,
a Barcelona el dia 11 de novembre
del 2004.*

FOTO: LAURA LLACH.



Fe (estudi i text del ball extret d'un llibret trobat a Figuerola del Camp)", on glossa els orígens i les característiques d'*El ball de Santa Fe*, la seva singularitat i les característiques pel que fa a la versificació i a la llengua, sense bandejar la interessant lectura

personal. Un treball que fou guardonat amb el XIII Premi Rodon-Giró, convocat l'any 2000 per la Fundació Ciutat de Valls.

Sense deixar del tot de banda l'estudi dels balls parlats, Palacín també ha realitzat comunicacions com "Enumeració i estudi de la temàtica sociofolklòrica en la primera part de *Vilaniu* de Narcís Oller", inclòs dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller* (1999), volum que aplega les actes del col·loqui sobre l'escriptor vallenc celebrat a Valls els dies 28, 29 i 30 de novembre del 1996. En aquest treball hom pot tornar a reprendre el fil conductor dels balls populars. L'autor justifica la seva contribució al col·loqui i a l'estudi de l'obra *Vilaniu*

per l'interès que té com a document o crònica en els actes populars festius fets al carrer, especialment per les referències explícites als balls parlats que enumera, explica i comenta. [...] comparses, que no eren altra cosa que un gènere dramàtic popular del qual, per ser de tradició oral, ben pocs testimonis escrits en queden.²

Finalment, en l'aportació de Palacín a la llengua i cultura catalanes, cal fer esment de la seva particular contribució a l'Any Verdaguer amb la publicació *Verdaguer i el Sagrat Cor* (2002). Aquí decideix fer de compilador i analista de 59 poemes que tenen com a denominador comú el Sagrat Cor de Jesús, extrets de llibres de Jacint Verdaguer: *Idil·lis i cants místics* (1879), *Lo somni de Sant Joan* (1887), *Càntics* (1889), *Roser de tot l'any* (1893), *La mellor corona* (1903) i *Eucarístiques* (1904). Amb aquests poemes Palacín rebla un doble homenatge: el que dedica a Verdaguer i a la parròquia de Solivella, fidel des de temps immemorials a la devoció del Sagrat Cor i destí pastoral del plebà de Montblanc des de l'any 2001.

² Vegeu Albert Palacín i Artiga, "Enumeració i estudi de la temàtica sociofolklòrica en la primera part de *Vilaniu* de Narcís Oller", dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, 28, 29 i 30 de novembre de 1996* (Valls: Cossetània Edicions, 1999), 287.

A peu per l'alzinar de la Pena

Però donant una passa més enllà de l'afany per les lletres i el país, hom descobreix en mossèn Palacín el goig pel paisatge natural, afició que també han compartit il·lustres eclesiàstics catalans que han conreat les lletres catalanes, com l'esmentat Jacint Verdaguer. El plaer per viure i redescobrir l'entorn natural i paisatgístic, que tantes pàgines de bona literatura ens ha regalat, d'escriptors i poetes del nostre àmbit cultural, no deixa de ser una altra manera de conèixer el país, una part d'allò que som. En el cas particular de Palacín l'excursionisme ha estat la via per trescar pel territori i delectar-se amb la vegetació que pobla les muntanyes de Prades. I, en concret, l'alzinar de la Pena, que va donar lloc a l'*Itinerari per l'alzinar de la Pena*, que ja compta amb cinc edicions, des de la primera l'any 1980, i un total de 5.500 exemplars venuts. Una excursió, i un itinerari, que molts dels seus alumnes han realitzat, a recer del monestir de Poblet. Una d'aquelles sortides escolars que són sinònim, pràcticament, d'una posada en escena de les essències de la poesia maragalliana o de l'Escola Mallorquina, encapçalada per Joan Alcover i Costa i Llobera. El que propicia aquesta sensació sinestèsica —valgui la redundància— és viure *in situ* la flaire de les bardisses; romandre uns moments frec a frec amb els arbres i, en particular, l'alzina, element simbòlic i poètic, i experimentar la barreja de colors: el negre de les pissarres de l'alzinar, el vermell del cingle de sauló i el blanc dels turons de les calcàries de la Pena. Sense menystenir l'element religiós, present amb més o menys intensitat segons la fe de cadascú, així com el ressort mític de les despulles dels reis catalans, a causa de la proximitat amb Poblet. Aquest element paisatgístic ha esdevingut el gresol que solda les facetes de la personalitat de Palacín: la llengua, la literatura, la pedagogia i l'amor a la natura, així com la seva dimensió espiritual.

Certament, han passat força anys des que l'estudiós i divulgador del ball parlat de Sant Pere Ermengol feia aquestes sortides amb els seus alumnes del col·legi de la Mercè; el món continua canviant a un ritme vertiginós i la sensibilitat religiosa ha evolucionat, sembla que a la baixa, en el nostre món occidental, a causa de la transformació de la societat, que cada vegada és més complexa, multiètnica i multireligiosa. Malgrat això, mossèn Palacín segueix treballant de manera incansable, fidel a la fe catòlica, al cristianisme bonhomíus de tall franciscà que milita en les classes populars i estén la mà als més desvalguts, a aquella fe que té un esperit molt proper a la teologia de l'alliberament i a un Déu més misericordiós que castigador. I en el terreny de l'aportació al país, l'impulsor de la restauració de temples montblanquins treballa emprant aquestes qualitats esmentades, en clau de resistència cultural, com ho féu i segueix fent un dels referents que fusiona cristianisme i catalanitat com és l'Abadia de Montserrat, obstinada a posar l'Església catalana al servei del nostre país. Avui tot això continua sent necessari, la realitat i els temps de la postmodernitat no sempre permeten una sola lectura o interpretació de la realitat. Mossèn Palacín, avui per avui, és un model d'espiritualitat i un home de bé, i alhora un revulsiu cultural; parlem de coses diferents o, potser, del mateix. En tot cas, en els nostres dies, necessitem referents i mossèn Palacín n'és un d'autèntic i inequívoc.

Bibliografia de Mn. Albert Palacín i Artiga

- PALACÍN I ARTIGA, Albert (1989): *El ball parlat de Sant Pere Ermengol. La Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà)*. Lleida: Virgili & Pagès, S. A.
- (1991): “Un teixidor vallenc, Marquet de la Dona, compositor popular de balls” dins *El ball del Sant Crist de Salomó*. Tarragona: El Mèdol.
- (1993): *Marc Fusté, Marquet de la Dona, i els seus balls parlats*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs (IEV).
- (1994): “Breu cronologia dels 40 anys de la fundació del Col·legi Episcopal Mare de Déu de la Mercè”, dins *Història del convent i del col·legi episcopal Mare de Déu de la Mercè de Montblanc*. Pròleg Ramon Torroella i Cascante. Montblanc: Pagès Editors, pp. 127-141.
- (1997): *Itinerari per l'alzinar de la Pena*. 5a edició. Montblanc: Impremta Requesens.
- (1999): “Enumeració i estudi de la temàtica sociofolklorica en la primera part de *Vilaniu*, de Narcís Oller”, dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller*. Valls: Cossetània Edicions, pp. 287-296.
- (2001): “El ball de Santa Fe (estudi i text del ball extret d'un llibret trobat a Figuerola del Camp)”, dins *Quaderns de Vilaniu* 39 (Valls): 3-24.
- (2002): *Verdaguer i el Sagrat Cor. Poesies del Sagrat Cor de Jesús de Mn. Jacint Verdaguer en el centenari de la seva mort*. Epíleg d'Enric Capdevila i Torres. Parròquia de Santa Maria de Solivella.
- (2004): “L'escola que jo he viscut, l'escola que jo he estimat”, dins *Quadern d'aniversari. Cinquanta anys de la fundació del Col·legi Episcopal Mare de Déu de la Mercè. Decenni 1993-94 / 2003-04*. Coord. Ester Martí Farré. Montblanc: Col·legi Mare de Déu de la Serra, pp. 25-26.
- (2004): “Rectorologi de la parròquia de Sant Jaume Apòstol de la Guàrdia dels Prats”, dins *La Guàrdia dels Prats i la seva església. Treballs en el VII Centenari de la mort de sant Pere Ermengol (1304-2004)*. Valls: Cossetània Edicions.